

BIBLIOMIGRATION FRÅN

OM DEN SAMTIDA SPANSK-KARIBISKA LITTERATUREN I SVENSK ÖVERSÄTTNING

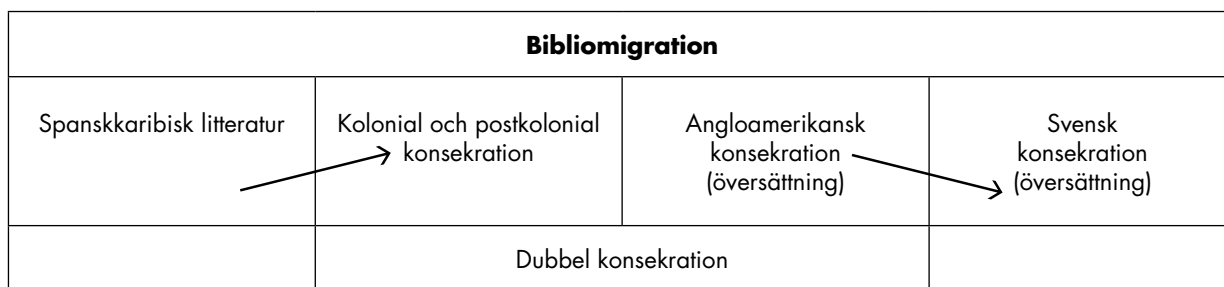
Yvonne Lindqvist

Inom den litteraturvetenskapliga forskningen har begreppet världslitteratur diskuterats under senare tid. David Damrosch har till exempel diskuterat hur begreppet ska avgränsas och definieras, Franco Moretti hur litteraturens spridningsprocesser går till, Pascale Casanova huruvida det är möjligt att konstruera en litterär världsrepublik med egna symboliska och autonoma hierarkier och Alexander Beecroft hur pass väl olika typer av ekologier kan beskriva världslitteraturens globala utveckling diakront.¹ I den här artikeln närmar jag mig istället begreppet världslitteratur från en översättningsvetenskaplig synvinkel, i ett försök att kombinera teorier inom världslitteraturforskningen med översättningssociologiska teorier. Undersökningen som presenteras i artikeln har tre olika syften: 1) att beskriva den nutida spanskspråkiga litteraturens bibliomigrationsmönster till Sverige, 2) att testa vad jag valt att kalla den dubbla konsekrationshypotesen samt 3) att diskutera översättningsverksamhetens betydelse för världslitteraturen.

BIBLIOMIGRATION OCH DUBBEL KONSEKRATION

Venkat Manis term bibliomigration är sålunda central i studien.² Den beskriver hur litteratur migrerar – både fysiskt och virtuellt. Fysiskt kan det gälla böckers materiella distribution på världsmarknaden eller människor som frivilligt eller påtvingat migrerar och bär med sig litterära traditioner. Virtuellt kan det gälla litteraturens digitalisering, till exempel i form av e-böcker. Bibliomigration är en förutsättning för världslitteraturen, eftersom den ger nytt liv till litteraturen utanför de nationella gränser där den

PERIFERI TILL SEMI-PERIFERI

Figur 1. Schematisk överblick av hypotetiskt bibliomigrationsmönster för den spanskaribiska litteraturen i svensk översättning. (Den här schematiska överblickken har utvecklats från tidigare studier i och med att postkolonial konsekration har lagts till för att bättre beskriva den karibiska spanskspråkiga litteraturens pluri-centralitet.)

skapats. Detta ”förvärldsligande” av litteraturen, som enligt Mani består av komplexa affärspolitiska och politisk ideologiska historiska verkligheter, påverkar den litteratur som publiceras och förändrar på ett avgörande sätt hur själva begreppet världslitteratur definieras diakront.³

Ett annat viktigt begrepp för studien är dubbel konsekration, vilket betyder att ett verk från en perifer litterär kultur behöver konsekreras inom två olika centra i den litterära världsrepubliken för att komma ifråga för översättning till en annan perifer kultur.⁴ Att konsekreras innebär med Casanovas ord: ”the crossing of a literary border – a metamorphosis of ordinary material ’into gold’, into absolute literary value.”⁵ Att bli uppmärksammas och omskriven av andra autonoma agenter på det litterära fältet, till exempel kritiker och kollegor, samt att bli föremål för litterära institutioners priser och utmärkelser är kanske de mest uppenbara tecknen på en författares eller översättares konsekration, men konsekrationprocesserna kan ibland vara mer subtila än så. Översättning kan också under specifika omständigheter fungera

som en form av konsekration. Att bli översatt utgör en av få möjligheter för en författare från en perifer kultur att kunna delta i den globala litterära republiken. Schematiskt kan konsekrationprocesserna för den spanskaribiska litteraturen på väg till de svenska läsarna återges enligt figur 1.⁶

Hypotesen som ska prövas i det följande är huruvida den dubbla konsekrationen är förutsättning för att spanskaribisk litteratur ska komma i fråga för svensk översättning och finna sin väg till den svenska litterära marknaden under perioden 1990-2015.⁷ Man kan anta att svenska förläggare förmodligen inte är särskilt benägna att förvärva översättningsrättigheter till en spanskaribisk roman som inte först uppmärksammas inom den spanskspråkiga litterära kulturen och sedan inom den angloamerikanska och som dessutom inte blivit föremål för framstående litterära priser såsom Premio Cervantes (Cervantespriset), Premio Planeta (Planetapriset), Premio Nadal (Nadalpriset), The Man Booker (International) Prize, The National Book Award eller The Pulitzer Prize. Hypotesen är en specificering av en mer generell hypotes som förts fram

av redan nämnda Casanova samt av Gisèle Sapiro och Johan Heilbron och som hävdar att den litteratur som översätts från en periferi till en annan är en konsekvens av vad som översätts från perifera språk och kulturer till de centrala språken och kulturerna.⁸

I tidigare studier om den franskaribiska litteraturens bibliomigrationsmönster har jag undersökt Casanovas termer konsekurations- och ackumulationsöversättning.⁹ De översättningsrelationerna visade sig vid närmare granskning vara för binära för att fånga komplexiteten inom den spanskaribiska bibliomigrationen, vilken kompliceras av att konsekurationsprocesserna föregår inom en pluri-centrisk litterär kultur, istället för inom en mono-centrisk kultur, som den franska.¹⁰ En kubansk författare kan till exempel först uppmärksammas med ett litterärt pris i Havanna, sedan publiceras i ett annat spanskspråkigt konsekurationscentra – till exempel Mexiko City – innan författarens verk tilldrar sig uppmärksamhet och blir föremål för priser och utmärkelser i Spanien, i Madrid eller Barcelona. Därefter översätts verket i fråga till engelska och publiceras och uppmärksammas i New York och London. Bibliomigrationens översättningsrelationer är alltså oerhört komplexa. Jag har därför valt att arbeta med termerna *kosmopolitisk* respektive *vernakulär översättning* i den här studien, vilka bättre fångar komplexiteten i bibliomigrationen. Termen vernakulär översättning, som är i fokus i undersökningen, beskriver den kedja av konsekurerande händelser som resulterar i en översättning till svenska.

ÖVERSÄTTNING SOM FÖRUTSÄTTNING FÖR VÄRLDSLITTERATUREN

Från min infallsvinkel är begreppet världslitteratur inte tänkbart utan översättning. Världslitteraturbegreppet förutsätter att litteratur migrerar och översätts. Hur skulle vi annars kunna läsa den litteratur som förfat-

tas på språk som vi inte behärskar? Som läsare inom en semi-perifer kultur är majoriteten av världslitteraturen författad på ett främmande språk.¹¹ Att som vissa forskare hävda att översättning är omöjligt och alltid förminskar, förvanskar och förenklar andras litterära erfarenheter och därför fungerar förtryckande är förvisso en intressant diskussion.¹² Den kan hjälpa oss att förstå mekanismerna bakom ojämlika översättningsflöden från dominerande centra till periferier, men den utgör knappast någon lösning på hur vi ska kunna ta till oss litteraturer som inte skapats inom vår egen kultursfär. Att läsa den Andres litteratur i översättning är kanske inte det bästa sättet att förstå hur främmande kulturer kodifierar sina erfarenheter litterärt, men det är klart att föredra om inga andra möjligheter ges. Mer givande från ett översättningsvetenskapligt synsätt är att betrakta översättning som ett sätt att tillföra litteraturer nya erfarenheter.

I och med översättningen migrerar litteraturen från sin nationella hemvist till ett annat kulturellt sammanhang. Världslitteraturbegreppet förutsätter därför också en global marknad för litteratur där texter cirkulerar mellan olika agenter, så kallade kosmopolitiska intermediärer.¹³ Denna marknad är i sin tur avhängig världspolitiken och den kapitalistiska världsekonomin och materialiserar den ojämlika fördelningen av resurser både globalt och lokalt, vilket i sin tur påverkar produktionen och distributionen av litteratur i olika delar av världen.¹⁴ Men trots att litteraturer definieras som dominerande eller dominerade på det globala översättningsfältet är inte litteraturens migrationsmönster konstanta över tid. De förändras kontinuerligt och påverkas av olika maktcentras förskjutningar. Dominerande centra kan över tid förpassas ut i periferin och omvänt kan perifera centra avancera till en central ställning.¹⁵ Översättning sker alltid i den dynamiska skärningspunkten mellan det globala kosmopolitiska och det lokala vernakulära. Som Itamar Even-Zohar visat utgör översättning inom perifera litterära kulturer en av de viktigaste kanalerna för att påverka och utveckla inhemska litterära repertoarer.¹⁶

VÄRLDSLITTERATUR OCH ÖVERSÄTTNINGSSOCIOLOGI

En viktig inspirationskälla för föreliggande studie utgörs av översättningssociologin – den gren inom översättningsvetenskapen som försöker förstå, beskriva och förutsäga översättningsverksamhetens agenter, processer och produkter som sociala praktiker. Att kombinera teorier från världslitteraturforskningen och översättningssociologin ökar möjligheterna att beskriva den kosmopolitiska och vernakulära dynamiken i skönlitterär bibliomigration. Teorierna kompletterar varandra och ger ett mer finmaskigt beskrivningssätt av globala översättningsflöden.

Översättningssociologisk forskning väcker frågor som: Vilka är översättarna? Hur påverkar kulturella, litterära och språkliga normer deras verksamhet? Hur värderas översättningar ekonomiskt och symboliskt inom kulturen? Hur går produktion och spridning av översatt litteratur både på det lokala och globala översättningsfältet till? Vad får det för konsekvenser för förlagsverksamheten, för översättarna och för läsarna? Hur är översättningspolitiken inom landet/mellan länder organiserad? Vilka villkor måste uppfyllas för att översättning mellan två perifera litterära kulturer på det globala översättningsfältet ska komma till stånd? Här finns dock varken tid eller plats för att besvara alla dessa frågor, men de visar på kopplingarna mellan världslitteraturforskningen och översättningssociologin.

Översättningssociologiska studier utgår från Bourdieus kultursociologi, men utvecklar fältbegreppet till att gälla även transnationella eller globala fält. Fälten är arenor där en ständig kamp om positioner och deras inbördes rangordning pågår. Att undersöka ett fält innebär bland annat att rekonstruera det system av relationer som förbinder positionerna på fältet, att särskilja de dominerande och dominerade positionerna och att urskilja de tillgångar som är knutna till olika positioner.¹⁷ Casanova beskriver till exempel den glo-

bala ”Litterära Republiken”, där översättningar och översättningsflöden mellan olika källspråk konstruerar litterär makt och där olika dominerande och konsekkrande centra förekommer på det globala översättningsfältet. De forna kolonialmakternas metropoler, exempelvis Paris, London och Madrid, utgör centra för respektive språkgrupper. Dessa centra utövar stor makt i de litterära konsekkrationsprocesser som i den här studien antas vara nödvändiga för att perifera litteraturer ska kunna mötas i översättning.¹⁸ På grund av den långtgående ”angloferingen” av den svenska kulturella och litterära sfären alltsedan 1900-talets början, utgör förmodligen den angloamerikanska kulturen och litteraturen ytterligare ett ”filter” som dessa litteraturer måste passera för att nå den svenska.¹⁹

METODISKA ÖVERVÄGANDEN

I detta avsnitt redovisar jag metodologin bakom undersökningens analyser. Varje fall av bibliomigration kartläggs i och med relationernas komplexitet separat innan övergripande mönster kan skönjas. Metodologisk stringens är en förutsättning för att bedriva den här typen av forskning

Den ”karibiska litteraturen” är ett stort och omfattande litterärt område som innefattar litteratur inte bara på de koloniala språken engelska, franska och spanska utan också på en rad kreolspråk. Karibien är på samma gång både ett splittrat och sammanhållet geografiskt område. Édouard Glissant beskriver denna verklighet som en öarnas speciella estetik, där skrivandet är kopplat till övärldens upphävda isolering i det gemensamma havet.²⁰

Det är svårt att på ett enkelt sätt definiera vad som ska räknas som karibisk litteratur eller vem som är en karibisk författare. Jag har valt att vara pragmatisk och utgått från målkulturen i min undersökning, vilket ligger i linje med det skifte i fokus från käll- till målkultur som ägde rum under 1990-talet inom översättningsvetenskapen med förespråkare som bland

andra Even-Zohar, Gideon Toury och Manipulationskolan.²¹ Detta innebär att den litteratur eller den författare som presenteras för de svenska läsarna som karibisk eller i detta fall som specifikt dominikansk, kubansk eller puertoricansk kommer att betraktas som sådan, oavsett var författaren är bosatt eller vilket språk författaren skriver på.²²

Som utgångspunkt för undersökningen har jag använt mig av databasen världslitteratur.se, vilken förtecknar den karibiska litteraturens författare och deras översatta verk till svenska efter område och land. Förteckningen är inte fullständig, men är förmodligen den mest kompletta tematiska översikten i Sverige. Undersökningen gäller enbart de spanskkaribiska författare som översatts till svenska under undersökningsperioden. Andra urvalskriterier är att jag endast studerar skönlitterära romaner.²³

För att motivera urvalet av författare från den spanskspråkiga karibiska litteraturen har jag utvecklat en metod som innefattar tre faser: 1) Inventering, 2) Kompilering, samt 3) Verifiering. Undersökningen inleds med en inventering som innebär att ta fram en lista över författare från de spanskkaribiska områdena utifrån världslitteratur.se. Databasen listar exempelvis 11 puertoricanska författare varav fyra inte motsvarar undersökningens urvalskriterier i egenskap av att de är poeter eller barnboksförfattare.²⁴ I nästa steg, kompileringsfasen, undersöks vilka av de resterande sju författarna som översatts till svenska, vilket år det skedde, vilket förlag som gav ut översättningen och vem som översatte verket ifråga. I Puerto Rico-exemplet är det endast tre som möter studiens urvalskriterier, nämligen Giannina Braschi, Fernando Picó samt Esmeralda Santiago.²⁵ Därefter används Wikipedias svenska, spanska och engelska versioner för att ytterligare verifiera genre, årtalen för första upplagan, första översättning och utgivningen inom de olika språkområdena. Där ges också andra uppgifter av intresse om författaren, när det gäller till exempel total litterär produktion samt litterära priser

och utmärkelser. Översättningarna kontrolleras även i Libris och i vissa fall genom konsultering av författarnas hemsidor. Slutligen verifieras alla data med studiens urvalskriterier.

Giannina Braschis bok *Drömmarnas rike*, i översättning av Helena Eriksson och Hanna Nordenhök och publicerad 2012 på Tranans förlag, har till exempel inte någon genrebeteckning i världslitteratur.se, inte heller i Libris. I Wikipedia framgår dock att titeln är en tvåspråkig (engelsk och spansk) diktsamling. Fernando Picós roman *La peñata colorada* som i svensk översättning av Britt Isaksson 1992 fått titeln *Den röda kammen* visar sig inte heller möta genrekraven, eftersom den är en barnbok. Av de elva ursprungligen listade författarna från Puerto Rico återstår alltså bara en – Esmeralda Santiago. Hon har skrivit romanen *El sueño de América* 1996, på svenska *Américas dröm*, som kom på Bra böckers förlag 1997 i Maria Ortman översättning.

Esmeralda Santiago föddes i Puerto Rico 1948 men flyttade till New York som tonåring. Tillsammans med sin man driver hon ett prisbelönat film- och produktionsbolag för dokumentärer, Cantomedia. Santiago har sammanlagt skrivit tre romaner, varav en översatts till svenska.²⁶ Hennes litterära tematik rör sig kring immigration och kvinnors utsatthet och hon har välkomnats av amerikanska kritiker som en ny passionerad röst inom den så kallade Nyorican movement.²⁷ Hon har dessutom varit kommersiellt framgångsrik.²⁸ Maria Ortman (f. 1939) är en mycket välrenommerad och konsekterad svensk översättare. Hon översätter från ungerska, tyska och engelska och har mer än femtio romaner bakom sig av bland andra Péter Nádas, Imre Kertész och André Brink. Hon har även tilldelats i stort sett alla möjliga svenska översättarpriser.²⁹

Det tredje steget, verifieringen, består i att kontrollera de insamlade uppgifterna i databasen world.cat.org, som innehåller information om format och upplagor på olika språk. Enligt world.cat publicerades både den spanska och den amerikanska versionen av *El*

sueño de América 1996 i New York på Harper Libros respektive HarperCollins Publishers. I London var det förlaget Virago som publicerade en engelskspråkig version år 1996. HarperCollins Publishers är ett av världens största förlag med filialer i alla världsdelar och har också en spanskspråkig avdelning. Det finns inga uppgifter om översättare i world.cat, men genom personlig e-postkorrespondens framgår att det är författaren själv som översatt romanen.³⁰ År 1996 gavs boken också ut i Barcelona på förlaget Grijabaldo Mandadori.

Bibliomigrationen från Puerto Rico till Sverige är i det här fallet mycket komplex. Den är inte lika tydlig som i de flesta fallen för den franskkaribiska litteraturens bibliomigration till Sverige.³¹ Mycket av komplexiteten ligger förmodligen i att författaren är tvåspråkig och skriver både på spanska och amerikansk engelska. Hon verkar dessutom i skärningspunkten mellan en duo-centrisk (New York och London) och en pluri-centrisk litterär kultur (Havanna, Mexiko City, Madrid och Barcelona). Det är dock ett faktum att en form av dubbel konsekration har ägt rum i och med att den svenska översättningen kommer året efter den amerikanska och spanska. Dessutom har romanen migrerat över Barcelona och London.

Variabeln utgivningsår visar alltså hur litteraturen migrerat. Författarens eventuella litterära priser utgör också tydliga bevis på konsekrationprocesser inom

respektive kultur. Enligt English är litterära priser ett instrument för att skapa kulturella hierarkier.³² Priserna fungerar som ett anspråk på auktoritet, det vill säga auktoriteten att producera kulturellt värde – från mitt perspektiv att vara värdig för svensk översättning. Förlagets och översättarens litterära prestige visar likaså på författarens grad av konsekration. Ju högre status förlaget har, desto högre status får den författare som utkommer på förlaget. De anlidade översättarnas tillgång till översättarkapital, det vill säga hur väletablerade de är på det svenska översättarfältet, spelar förmodligen likaså en avgörande roll.³³

SPANSKKARIBISK BIBLIOMIGRATION TILL SVERIGE

En genomgång av den spanskkaribiska litteraturen i svensk översättning visar att sammanlagt 59 författare från detta område finns upptagna i databasen världslitteratur.se. Av de 59 författarna finns 15 i svensk översättning. Den litteratur som presenteras som kubansk har överlägset mest översatta författare, medan författare från Dominikanska Republiken och Puerto Rico är mycket få till antalet under undersökningsperioden, vilket framgår i tabell 1.

Av tabellen skulle man kunna dra slutsatsen att samtliga författare i svensk översättning är represente-

Region	Antal presenterade författare i världslitteratur.se	Antal författare i svensk översättning	Antal översatta romaner publicerade 1990–2015
Kuba	39	12	22
Dominikanska Republiken	9	2	2
Puerto Rico	11	1	1
<i>Totalt</i>	<i>59</i>	<i>15</i>	<i>25</i>

Tabell 1. Överblick av den spanskkaribiska litteraturen per region enligt världslitteratur.se samt enligt studiens urvalskriterier.

rade med ungefär två romaner, men av majoriteten av författarna – nio av femton – finns endast en roman i svensk översättning under undersökningsperioden (se tabell 2).

Bibliomigrationsmönster från det spanskkaribiska området till det svenska är svåra att kartlägga inte minst beroende på att författarna skriver både på spanska och engelska och alltså tillhör olika typer av litterära konsekrationsskulturer. Av de tolv författare som presenteras som kubanska i databasen lever endast fem på Kuba. Två av författarna verkar i Spanien

Författare	Antal översatta romaner under undersökningsperioden	Originalspråk
Teresa Cárdenas	2	Spanska
Alejo Carpentier	1	Spanska
Diana Chaviano	1	Engelska
Jesus Díaz	1	Spanska
Ana Menéndez	2	Engelska
Wendy Guerra	1	Spanska
Senel Paz	1	Spanska
Cecilia Samartín	4	Engelska
Carlos Somoza	1	Spanska
Pedro Juan Gutiérrez	1	Spanska
Zoé Valdés	2	Spanska
René Vásquez Díaz	5	Spanska
Julia Alvarez	1	Engelska/spanska
Junot Díaz	1	Engelska/spanska
Esmeralda Santiago	1	Engelska/spanska

Tabell 2. Antal översatta romaner per författare under undersökningsperioden samt källtextens originalspråk.

och av de återstående fem bor fyra i USA och en i Sverige. Båda författarna från Dominikanska Republiken lever och är verksamma i New York. De skriver både på engelska och spanska och ibland blandas språken i deras romaner. Den puertoricanska författaren skriver på engelska, men är medveten om den spanska marknaden och översätter själv sina böcker till spanska. De här förhållandena visar på några av de svårigheter som aktualiseras när man arbetar med litteratur från detta geografiska område.

I det följande undersöks två av de viktigaste kosmopolitiska intermediärerna, när det gäller översättning av spanskkaribisk litteratur till svenska, nämligen de i Sverige verksamma förlagen och de svenska översättarna. I tabell 3 finns en förteckning över de svenska förlagen som gav ut spanskkaribisk litteratur under den undersökta perioden.

Av sammanställningen över de svenska förlagen ser vi att det relativt nystartade Bazar förlag dominerar utgivningen tätt följt av Bonniers. Därefter placerar sig Tranan förlag. Bazar var ursprungligen ett nordiskt förlag i Norge, Sverige och Finland som startade 2002 och som 2003 även inkluderade Danmark. Idag finns bara den svenska avdelningen av Bazar kvar. Verksamheten i Danmark är nerlagd och i Norge har förlaget köpts upp av Cappelen Damm förlag.³⁴ Bazar ger i huvudsak ut översatt skönlitteratur och säger sig på hemsidan vilja ta fram den bästa och mest populära utländska litteraturen. Bazars största författare är – enligt hemsidan – Paulo Coelho, Cecilia Samartín och Bernard Cornwell.³⁵

Bonniers är ett av Sveriges äldsta förlag, som idag efter många sammanslagningar och förvärv, är det största förlaget beträffande publicerad skönlitteratur, både inhemska och i svensk översättning. Enligt Bonniers hemsida har många av de största och mest välkända svenska författarna utkommit på Albert Bonniers Förlag genom åren. Förlaget har också intagit en ledande ställning vad gäller översättningar av utländska författare, där ett flertal Nobelpristagare figurerar.³⁶

Förlaget Tranan är främst inriktat på översatt skönlitteratur från Afrika, Asien, Latinamerika och andra språkområden som enligt förlaget ofta försummas på den svenska bokmarknaden. Tranan gav ut sin första bok 1992 och var från början enbart inriktat på asiatisk litteratur. Idag publicerade författare är till exempel Clarice Lispector, Roberto Bolaño och Mo Yan.³⁷

Listan över de kosmopolitiska intermediärer som visas i tabell 4 inkluderar några av våra mest konsektrade svenska översättare, till exempel Maria Ortman, Karin Alin, Peter Landelius samt Elisabeth Helms.³⁸ Det är en mycket kompetent och högt konsektrerad skara översättare som arbetar med spanskkaribisk litteratur i Sverige under undersökningsperioden.

Vad gäller undersökningens hypotes om den nödvändiga dubbla konsekrationen för att den spanskkaribiska litteraturen ska nå den svenska litterära publiken, är det endast meningsfullt att studera bibliomigrationen när det gäller 10 av de 25 översatta romanerna. Det beror dels på att 10 romaner författades på engelska och därmed snarare speglar den mest vanliga formen av vernakulär översättning än mer komplexa fall av översättningsbibliomigration mellan periferier och semi-periferier, dels på att fem romaner var både författade på spanska och översatta i Sverige, vilket förmodligen upphäver behovet av dubbel konsekration för att komma ifråga för översättning till svenska. I det senare fallet rör det sig om

Förlag	Antal översättningar
Bra Böcker	1
Ruin	1
Bazar	6
Forum	1
Tranan	3
Leopard	1
Norstedts	2
Fisher & Co	1
Carlsson	1
Lund & Co	1
Bonnier	5
Vertigo	1
Ordfront	1
<i>Totalt</i>	25

Tabell 3. De svenska förlag, som gav ut spanskkaribisk litteratur under undersökningsperioden samt en sammanställning av antalet romaner per förlag.

Översättare	Antal översättningar
Maria Ortman (1939)	1
Karin Alin(1892–1974)	1
Maria Cederroth (1959)	1
Lasse Lindström (1931)	1
Torun Lidfeldt Bager (1960)	1
Mia Ruthman (1959)	2
Hanna Axén (1970)	2
Yvonne Blank (1950)	4
Peter Landelius (1949)	2
Marika Gedin (1956)	1
Eva Sjöblom (1941)	1
Karin Sjöstrand (1943)	1
Elisabeth Helms (1946)	5
Inger Johansson (1947)	1
Niclas Hval (1974)	1

Tabell 4. Översättare (födelseår) samt antalet översatta romaner som ingår i den studerade populationen under undersökningsperioden.

den kubansk-svenske författaren René Vazquez Díaz, vars fem romaner publicerade under undersökningsperioden översattes av Elisabeth Helms. I det fallet är det mycket möjligt att deltagandet på den svenska litterära scenen åsidosätter den dubbla konsekrationen som villkor för att bli översatt. I Vazquez Díaz fall är det snarare fråga om konsekration inifrån än utifrån. År 2011 mottog Vazquez Díaz Skånebokhandlarnas årliga författarpris och under perioden 2005–2012 var han styrelseledamot i svenska Författarförbundet. Han har också översatt ett flertal svenska författare till spanska, bland andra Arthur Lundqvist, Birgitta Trotzig och Maja Lundgren, vilka då utgör fall av kosmopolitisk översättning. Ett mer subtilt tecken på inhemsk konsekration är att Vazquez Díaz utsetts till sommarvärd i P1 två gånger, senast år 2006.³⁹ Hans svenska översättare är dessutom Elisabeth Helms. Hon översätter mest från spanska, men också från engelska och danska. Hon har översatt ett nittiotal böcker, mestadels latinamerikansk skönlitteratur, till exempel Carlos Fuentes och Octavio Paz, men också engelskspråkig skönlitteratur, exempelvis Minnette Walters. Helms mottog Svenska Akademiens översättarpris år 1991.

Som framgår av det ovanstående återstår då 10 romaner där det är meningsfullt att undersöka om dubbel konsekration föreligger. Eftersom en fullständig redovisning av hela undersökningsmaterialet inte är möjligt att göra i denna artikel beskriver jag här bibliomigrationen för sammanlagt tre kubanska romaner: två av författaren Zoé Valdés samt en av Pedro Juan Gutiérrez. Avslutningsvis avhandlas också den dominikanska författaren Junot Díaz' roman översatt till svenska. Av utrymmesskal diskuterar jag främst publiceringsårtal för att pröva den dubbla konsekrationshypotesens giltighet samt författarnas och översättarnas priser och utmärkelser som tecken på konsekration inom respektive litterär kultur.

FYRA FALL AV SPANSKKARIBISK BIBLIOMIGRATION

Zoé Valdés (f. 1959) växte upp på Kuba. Innan avslutade studier fick hon arbete på UNESCO i Paris och flyttade dit. Hon återvände senare till Kuba under början av 1990-talet och ledde under 1990-talets början tidskriften *Cine Cubano*. Därefter emigrerade hon och är idag verksam som författare och poet i både Frankrike och Spanien. Valdés har i dagsläget skrivit mer än 15 romaner och är en flitigt anlitad kulturjournalist i fransk- och spanskspråkiga dagstidningar och tidskrifter. Hon skriver också filmmanuskript. Valdés har uppmärksammats med priser och utmärkelser i flera länder både för sin poesi och romankonst, bland andra Planeta-priset (Premio Planeta) 1996, Libérateur-priset 1997 och Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres 1999.⁴⁰ År 2013 mottog Valdés Azorín-priset för romanen *La mujer que llora*. Två av Valdés romaner finns översatta till svenska: *Vårt dagliga intet* (*La nada cotidiana*, 1995) och *Jag skänkte dig mitt liv* (*Te di la vida entera*, 1996). Båda gavs ut på Norstedts i snabb följd år 1999 samt 2000. Båda romanerna finns också översatta till engelska på Arcade Publishing New York och har då titlarna *Yocandra in the Paradise of Nada. A Novel of Cuba* (1997) samt *I Gave You All I Had* (1999), båda i Nadia Benabids översättning. Benabid föddes i Rabat i Marocko, utbildade sig vid Princeton University och är idag en mycket produktiv och välrenommerad översättare från arabiska, franska och spanska. Hon översätter både poesi, skön- och facklitteratur, men är specialiserad på sakprosaöversättning för universitetsbruk. I Sverige är det Yvonne Blank som har översatt Valdés romaner. Blank började översätta skönlitteratur i mitten av 1990-talet samtidigt som hon arbetade med Norstedts spanska ordböcker. Hon har dessutom arbetat som tolk och varit lokalanställd på flera spanskspråkiga länders ambassader. Åren 1999–2006 undervisade Blank i översättning från spanska till svenska på översättarutbildningarna vid Stockholm

och Uppsala universitet. För båda Valdés romaner översatta till svenska verifieras alltså den dubbla konsekrationshypotesen i och med att de engelskspråkiga översättningarna publicerades tidigare än de svenska. Att Valdés blivit prisbelönad både i Spanien, Frankrike och på den internationella bokmässan i Frankfurt samt att hon översatts till engelska har förmodligen varit avgörande för Norstedts beslut att förvärva översättningsrättigheterna till hennes romaner.

Pedro Juan Gutiérrez' (f. 1950) roman *Dirty Havana. Havannatrilogin (Trilogia sucia de La Habana, 1998)* är utgiven på Lind & Co förlag år 2010 och är översatt av Peter Landelius. Lind & Co är ett allmänutgivande förlag som startades 1999 och räknas idag som ett av de större oberoende förlagen i Sverige. Gutiérrez beskrivs inte sällan som Karibiens Bukowski och brukar ses som en av företrädarna för så kallad "Dirty realism". Han är bosatt på Kuba och har vunnit det spanska litterära priset Alfons Garcia Ramos priset år 2000, det italienska Narrativa sur del Mundo priset samt Prix des Amériques Insulaires et de la Guyanne år 2008. Han har sammanlagt skrivit fem romaner, 14 diktsamlingar samt journalistik och reseskildringar. Havannatrilogin är förbjuden på Kuba, men har översatts till ett femtontal olika språk, däribland engelska 1998 av Natascha Wimmer för förlaget Faber.⁴¹ Wimmer arbetar som redaktör på Farrar, Straus, & Giroux i New York, där hon också bor. Hon har även översatt Vargas Llosa och vunnit flera översättningspris, till exempel NEA Translation Grant 2007.⁴² Hon undervisar i översättning vid Princetonuniversitet i USA.

När det gäller Gutiérrez' svenska översättare, Peter Landelius, är han förutom översättare verksam även som författare och kulturskribent. Han arbetade som ambassadör i flera latinamerikanska länder under perioden 1980–2001. Landelius har översatt runt 40 romaner och flera Nobelpristagare, bland andra Pablo Neruda, Gabriel Garcia Marquez samt Vargas Llosa. För sin översättning av Julio Cortázers *Hoppa hage (Rayuela, 1963)* fick Landelius Letterstedtska priset 1991. I Peru mottog han el Orden de Merito Civil år

1982 och år 1985 fick han Medalla Real de Bellas Artes i Spanien. I Sverige har Landelius också utsetts till mottagare av Elsa Thulins översättarpris 1993 samt av Stiftelsen Natur och Kulturs översättarpris 2008. Gutiérrez' roman *Dirty Havana* visar tydligt hur bibliomigration baserad den dubbla konsekrationen går till. Vi kan följa romanens "resa" från Spanien till USA och sedan till Sverige. Att romanen omtalas och att författaren tilldelas litterära priser blir en förutsättning för att den kommer att översättas först till engelska sedan till svenska.

Jag avslutar den här genomgången med ett fall av enkel vernakulär översättning från engelska till svenska. Det gäller den dominikanska författaren Junot Díaz (f. 1968), vars speciella kännetecken är att han blandar de engelska och spanska språken i sina romaner för att beskriva den tvåspråkiga situation i New York som hans protagonist lever i. Díaz föddes i den Dominikanska Republiken men emigrerade tidigt med sin familj till USA. Utöver att vara författare är han redaktör på Boston Review och professor i litterär gestaltning på Massachusetts Institute of Technology. Díaz är en av grundarna av Voices of Our Nation Workshops.⁴³ Han slog igenom i USA med novellsamlingen *Drown* 1996.⁴⁴ I svensk översättning av Niclas Hval finns *The Brief Wondrous Life of Oscar Wao*, som Díaz erhöll Pulitzerpriset för 2008 och som gavs ut av Bonniers förlag 2009 med titeln *Oscar Waos korta förunderliga liv*. Att vinna Pulitzerpriset är en garanti för att bli översatt till många språk, bland andra svenska. Niclas Hval har översatt på heltid sedan år 2000. Sammantaget har Hval översatt ett tiotal romaner av modern litteratur på engelska, till exempel av Marlene van Niekerk och Chimamanda Ngozi Adichie. Han är sedan 2006 medlem i Författarförbundet och har vid ett flertal tillfällen mottagit stipendier som ges i förbundets regi, bland andra Årets översättning 2012.⁴⁵ Idag är Niclas Hval andre vice ordförande i förbundet. Sedan 2014 undervisar han i skönlitterär översättning på Akademien Valand vid Göteborgs universitet.

Den här typen av bibliomigration med (amerikansk)

engelska som källspråk utgör den mest vanliga översättningsrelationen både i världen och i Sverige idag. På det globala översättningsfältet innehar det engelska språket som källspråk mer än 60 % av översättningsmarknaden, medan motsvarande siffra i Sverige uppgår till 71 %.⁴⁶ Den här översättningsrelationen från centrum till (semi)periferi är alltså inte lika komplex som när två periferier ska mötas i översättning, vilket de tre andra studerade romanerna i detta avsnitt är exempel på.

AVSLUTANDE DISKUSSION

I den här artikeln har jag kartlagt den spanskkaribiska litteraturens svenska bibliomigrationsmönster under perioden 1990–2015. Jag har undersökt de relevanta kosmopolitiska intermediärerna på det globala översättningsfältet, specifikt författarna, förlagen och översättarna i syfte att testa den dubbla konsekrahypotesens giltighet. Det visade sig dock vara en svår uppgift. Mönstren är komplexa och långt ifrån entydiga, vilket förmodligen beror på att den studerade litteraturen tillhör olika typer av litterära konsekrahypoteser; en pluri-centrisk litterär kultur där konsekrahypotesen föregår i både Havanna, Mexico City, Madrid och Barcelona, respektive en duo-centrisk litterär kultur med New York och London som centra samt slutligen en kultur där konsekrahypotesen främst är inhemsk svensk, trots att romanerna författats på spanska.

För de 25 studerade romanerna som finns översatta till svenska, har jag funnit tre olika bibliomigrationsmönster: A) ett mönster för den litteratur som skrivs på spanska av författare som är eller har varit bosatta på Kuba, B) ett för spanskkaribiska författare som skriver på engelska och som emigrerat och bor i USA eller i Europa och C) ett för kubansk litteratur skriven på spanska i Sverige. De tre mönstren utgör grunden för tre olika typer av vernakulär översättning. I fallet A verifieras den dubbla konsekrahypotesen för

9 romaner av 10.⁴⁷ Det förefaller alltså som om dubbel konsekrahypotesen inom både de spanska koloniala och postkoloniala centren och de angloamerikanska är en förutsättning för att den här typen av litteratur ska komma ifråga för översättning till svenska. Här när samtliga författare inom kategorin har prisbelönats inom den spanskspråkiga eller anglo-amerikanska litterära kulturen. De är utgivna på prestigefulla spanskspråkiga och amerikanska förlag. De amerikanska översättarna är i sin tur välrenommerade och i de flesta fall utsedda till prestigefulla översättarpriser för sina gärningar.

I fallet B är det inte relevant att undersöka huruvida den dubbla konsekrahypotesen verifieras eller ej, eftersom det handlar om vernakulär översättning från en dominerande position på det globala översättningsfältet till en dominerad. Det gäller 10 romaner av 25 i undersökningen. Paradoxalt nog skrivs alltså en stor del av den spanskkaribiska litteraturen på engelska i USA. Slutligen utgörs kategori C) av fem romaner författade på spanska i Sverige och översatta av en svensk översättare. Här är konsekrahypotesprocesserna av helt annan karaktär än i de två tidigare fallen. Det handlar i detta fall främst om inhemsk konsekrahypotes, det vill säga om att bli publicerad och uppmärksammas för priser och utnämningar av agenter inom den svenska litterära kulturen.

Vad gäller vilka förlag som ger ut den här typen av litteratur är bilden också splittrad. Det relativt nystartade nordiska sedermera enbart svenska förlaget Bazar står för majoriteten av de publicerade översatta romanerna. I sin ambition att översätta den ”bästa och mest populära”, det vill säga ”bästsäljande” utländska litteraturen samt med den tidigare försäljningen i hela Norden, verkar förlaget ligga nära den kommersiella polen av förlagsfältet bestående av förlag som premierar en kortare produktionscykel. Med Bourdieu kan man hävda att ett förlag står desto närmare den kommersiella polen ju mer direkt och fullständigt dess produkter svarar mot en redan befintlig efterfrågan.⁴⁸ Bazar kan med andra ord sägas söka mer kortsiktigt

ekonomisk kapital än långsiktigt kulturellt kapital.⁴⁹ Enbart om man ser till förlagets svenska utgivning har förlaget en produktionstakt på omkring 15 nya titlar per år. Ett illustrativt exempel på Bazar's utgivning utgör den kubanska författaren Cecilia Samartín (f. 1961). Samtliga romaner är översatta från engelska, trots sina spanskspråkiga titlar på de svenska omslagen, till exempel *Señor Peregrino* från 2010 i översättning av Maria Cederroth och Lasse Lindström, som heter *Tanished Beauty* i engelskt original.⁵⁰ Samartín har fått ett stort genomslag världen över med fler sålda böcker än till exempel Stieg Larsson och Dan Brown. Men även om Celia Samartín säljer bra, är hon långtifrån kritikernas favorit. I en recension av romanen *Drömhjärta* skriver till exempel Kerstin Johanson att romanen är ytlig och karaktärsskildringarna ”tunnare än röken från en havannacigarr”.⁵¹

I förhållande till Bazar publicerar det anrika allmänförlaget Bonniers däremot både inhemska och översatta skönlitteratur i ett mer kulturkapitalinriktat litterärt segment, med en förmodad längre produktionscykel. Det är dessutom det största och ett av de äldsta förlagen i Sverige, som ger ut cirka 100 titlar per år, och som på sin hemsida understryker att de gett ut ett ansevärt antal Nobelpristagare under sin verksamhetstid.

Det tredje största förlaget som publicerade spanskspråkig karibisk litteratur under undersökningsperioden är Tranan, ett förlag som specialiserat sig på översättningar från ”språkområden som ofta försummas på den svenska bokmarknaden.”⁵² Det är ett förhållandevis litet förlag med en utgivningstakt på 25 titlar per år. Vid en jämförelse med Bazar och Bonniers är Tranan det förlag som bäst passar in på upptäckartypen av förlag i Bourdieus mening, det vill säga som introducerar litteratur från underrepresenterade litterära kulturer i Sverige.⁵³ Det går alltså inte att skönja någon entydig trend i utgivningen av spanskkaribisk litteratur i Sverige.

Beträffande de svenska översättare som aktualiserats i undersökningen framstår samtliga som mycket kompetenta och väl konsekurerade. Majoriteten kan

kategoriseras som prisöversättare respektive stipendieöversättare. Med endast något undantag har de blivit uppmärksammade på det svenska litterära fältet och blivit föremål för svenska konsekurerande institutioners priser och utmärkelser. Av de femton studerade översättarna har åtta vunnit flera prestigefulla priser och sex uppbär antingen arbetsstipendier eller garanterad författarpeng från Författarfonden.⁵⁴ De har därmed varit lyckosamma i att både ansluta sig till och även i vissa fall utveckla rådande normer inom översättningspraktiken på det svenska skönlitterära översättarfältet, där de sålunda innehar centrala positioner.⁵⁵ Det är mycket möjligt att den höga kompetensen hos de svenska spanskkaribiska översättarna befrämjar marknadsföringen av denna litteratur i Sverige.

Avslutningsvis vill jag hävda att den utarbetade metodologin för studien har fungerat bra för att lägga i dagen den nutida spanskkaribiska litteraturens komplexa bibliomigrationsmönster. Jag har kommit fram till att den spanska- och engelskspråkiga karibiska litteraturen tillhör olika typer av konsekurationskulturer, en pluri-centrisk kultur respektive en duo-centrisk, vilket påverkar bibliomigrationen till Sverige på olika sätt. Hypotesen om den dubbla konsekurationens nödvändighet för att den här litteraturen skriven på spanska ska nå de svenska läsarna i översättning verifierades också i nio fall av tio. Undantaget kan därför sägas bekräfta regeln under undersökningsperioden. Det verkar alltså som om den spanskkaribiska litteraturen behöver dubbel konsekuration för att komma i fråga för översättning till svenska.

Till sist vill jag ändå påpeka att det trots ambitionen att kombinera världslitteraturstudier och översättningssociologi, likväl är en relativt grovmaskig beskrivning som presenterats ovan. Undersökningen bör contextualiseras i varje steg med mer djupgående receptions-, nätverks- och textstudier i framtiden. Ett är dock ovedersägligt: ingen världslitteratur utan översättning.

NOTER

1. David Damrosch, *What Is World Literature?*, Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2003; David Damrosch, "What is World Literature?", i Theo D'haen, César Domínguez och Mads Rosendahl Thomsen (red.), *World Literature. A Reader*, London & New York: Routledge, 2013; Franco Moretti, "Conjectures on World Literature", i *New Left Review*, 2000:1; Franco Moretti, "More Conjectures", i *New Left Review*, 2003:2; Pascale Casanova, *The World Republic of Letters*, Cambridge MA: Harvard University Press, 2004; Alexander Beecroft, *An Ecology of World Literature. From Antiquity to the Present Day*, London: Verso, 2015.
2. Venkat Mani, *Recoding World Literature. Libraries, Print Culture, and Germany's Pact with Books*, New York: Fordham University Press, 2017, s. 33
3. Mani, *Recoding World Literature*, s. 289f.
4. Yvonne Lindqvist, "Dubbel konsekration – en förutsättning för svensk översättning av utomeuropeisk litteratur? Maryse Condé som exempel", i *Språk och stil*, 2011:21; Yvonne Lindqvist, "Det globala översättningsfältet och den svenska översättningsmarknaden. Förutsättningar för litterära periferiers möte", i Ulla Carlsson och Jenni Johannisson (red.), *Läsarnas marknad, marknadens läsare. En forskningsantologi utarbetad för litteraturutredningen*, Göteborg: Göteborgs universitet, 2012.
5. Casanova, *The World Republic of Letters*, s. 126.
6. Denna schematiska överblick har utvecklats från tidigare studier i och med att postkolonial konsekration har lagts till för att bättre beskriva den karibiska spanskspråkiga litteraturens pluri-centralitet. Undersökningen är en del av ett större projekt inom forskningsprogrammet *World Literatures. Cosmopolitan and Vernacular Dynamics* som har titeln *The Meeting of Literary Peripheries by Means of Translation. Prerequisites for the Caribbean Literature in Scandinavia*.
7. Termerna dubbel konsekration och den dubbla konsekrationshypotesen är mina egna. Lindqvist, "Dubbel konsekration", s. 140.
8. Pascale Casanova, "Consécration et accumulation de capital littéraire. La traduction comme échange inégal", i *Actes de la recherche en sciences sociales* nr. 144, 2002; Gisèle Sapiro, "Globalization and Cultural Diversity in the Book Market. The Case of Literary Translations in the US and in France", i *Poetics*, vol. 38, 2010; Gisèle Sapiro (red.), *Translation. Le marché de la traduction en France à l'heure de la mondialisation*, Paris: CNRS, 2008; Johan Heilbron, "Responding to Globalization. The Development of Book Translations in France and the Netherlands", i Anthony Pym, Miriam Shlesinger och Daniel Simeoni (red.), *Beyond Descriptive Translation Studies. Investigations in Homage to Gideon Toury*, Amsterdam: Benjamins Translation Library, 2008.
9. Konsekrationsoversättning beskriver dynamiken i översättning från kulturer i periferin vars litterära verk översätts till engelska. Den utgör ett sätt för perifera författare inom mindre kulturområden att konsekreras på världslitteraturfältet. Akkumulationsöversättning handlar däremot om den mest vanliga översättningsrelationen på det globala översättningsfältet – översättning från engelska – alltså översättning som sker från en dominerande kultur till en dominerad i syfte att ackumulera litterärt kapital för att utveckla den dominerade litterära repertoaren via översättning. Se Pascale Casanova, "Literature as a World", i *New Left Review*, 2005:1.
10. Casanova, *The World Republic of Letters*, s. 164f.
11. Begreppen central, semi-perifer och perifer kultur kommer ursprungligen från forskningsfältet politisk sociologi och har anpassats av Casanova, Heilbron och Sapiro till att beskriva litterära kulturers position på det globala översättningsfältet inom "den litterära världsrepubliken". Det engelska språket och kulturen är hyper-centralt för översättningsverksamheten. Mer än 60% av alla översättningar i världen har engelska som källspråk. Perifera kulturer på det globala översättningsfältet är till exempel kinesiska, som trots ett högt antal språkbrukare inte översätts i någon större utsträckning. Kinesiska som källspråk har mindre än 1% av världsmarknaden för översättningar. Semi-perifera positioner har språk som kommer upp till omkring 3% av världsmarknaden som källspråk för översättningar, exempelvis spanska, italienska och svenska. Att svenskan kan hävda sig som källspråk på det globala översättningsfältet beror på dess centrala ställning inom det skandinaviska översättningsfältet. Yvonne Lindqvist, "The Scandinavian Literary Translation Field from a Global Point of View. A Peripheral (Sub)field?", i Stefan Helgesson och Pieter Vermulen (red.), *Institutions of World Literature. Writing, Translation, Markets*, New York & London: Routledge, 2016.
12. Jfr Gayatri Chakravorty Spivak. "The Politics of Translation", i Lawrence Venuti (red.), *The Translation Studies Reader*, London & New York: Routledge, 2012. För en diskussion om Spivaks position, att det är bättre att lära sig originalspråket än att läsa översättningar, och om Apters position om det oöversättbara, se Emily Apter, *Against World Literature. On the Politics of Untranslatability*, London: Verso, 2013.
13. Casanova, *The World Republic of Letters*, s. 21.
14. Sara Brouillette, "World Literature and Market Dynamics", i Stefan Helgesson och Pieter Vermeulen (red.), *Institutions of World Literature. Writing, Translation, Markets*, London & New York: Routledge, 2016.
15. Ett exempel utgör det ryska språkets försvagade ställning som källspråk på det globala översättningsfältet efter Sovjetunionens fall. Johan Heilbron, "Towards a Sociology of Translation. Book Translations as a Cultural World System", i *European Journal of Social Theory*, vol. 4, 1999:2, s. 433f.
16. Itamar Even-Zohar, "Polysystem Studies", i *Poetics Today*, 1990:11, vol. 1, s. 46f.
17. Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature*, Cambridge: Polity Press, 1993, s. 125–131.

18. Casanova, "Consécration et accumulation de capital littéraire", s. 8f.
19. Sten Torgersson, *Översättningar till svenska av skönlitterär prosa 1886–1870, 1896–1900, 1926–1930*, Göteborg: Litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, 1982.
20. Édouard Glissant, *Traité du Tout-Monde*, Paris: Gallimard, 1997, s. 231.
21. Manipulationsskolan är en gruppering av översättningsforskare från framförallt Belgien och Israel som fått sitt namn efter en antologi som publicerades 1986 med namnet *The Manipulation of Literature*. Se Even-Zohar, "Polysystem Studies", samt Gideon Toury, *Descriptive Translation Studies and Beyond*, Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins Pub., 2012.
22. Den kubanska författaren Daína Chaviano presenteras till exempel på detta vis av förlaget Bazar: "Den kubanska författarinnan Daína Chaviano är Kubas mest översatta författare i sin generation. Nu introduceras hon i Sverige med *Den oändliga kärlekens ö* – en roman skriven i samma anda som Isabel Allendes och Gabriel Garcia Márquez böcker. Daína Chaviano föddes 1957 på Kuba, men är numera amerikansk medborgare." Se <http://www.bazarforlag.se/forfattare/da%C3%ADna-chaviano/4992> (Sidan hämtad 21 maj 2018). Presentationen kan ses som ett exempel på vad Graham Huggan kallar the 'post colonial exotic', ett vanligt försäljningsgrepp inom marknadsföringen av utomeuropeisk litteratur, som består i att paketera det främmande som lagom exotiskt för att tilltala den västerländska läsekrets som världslitteraturen främst vänder sig till. Graham Huggan, *The Postcolonial Exotic. Marketing the Margins*, New York: Routledge, 2001.
23. Bara ett fåtal bibliomigrationstudier har tidigare genomförts i Sverige, varför jag vill uppmuntra andra att pröva teorierna genom att visa ett möjligt sätt att gå tillväga. En typ av bibliomigrationsstudie finns i Christina Kullberg, "Fanon in Scandinavia", i Kathryn Batchelor och Sue-Ann Harding (red.), *Translating Frantz Fanon Across Continents and Languages*, New York & London: Routledge, 2017.
24. Dessa är René Marqués (1919–1979), Luis Palés Matos (1898–1959), Fernando Picó (1941–2017) samt Pedro Juan Soto (1928–2002).
25. Yolanda Arroyo Pizarro, Giannina Braschi, Rosario Ferré, Edgardo Rodríguez Julia, Luis Rafael Sánchez, Esmeralda Santiago, ' är de sju puertoricanska författare som översatts till svenska.
26. Romanerna är *Cuando era puertorriqueña* (1994), *El sueño de América* (1996) samt *Almost a Woman* (1998).
27. Nyorican movement är en kulturell och intellektuell rörelse skapad av poeter författare och musiker med puertoricanska rötter i New York under 1960- och 1970-talen.
28. David J. Leonard och Carmen R. Lugo-Lugo (red.), *Latino History and Culture. An Encyclopedia*, vol. 1, London & New York: Routledge, 2015, s. 494f.
29. Inom undersökningens tidsram har Maria Ortman bland annat tilldelats Svenska Akademiens översättarpris (1994), Samfundet De Nios översättarpris (2007), Elsa Thulins översättarpris (2012), Letterstedtska priset (2014) samt Stiftelsen Natur & Kulturs översättarpris (2014).
30. Personlig e-postkorrespondens med Esmeralda Santiago 27 september 2017.
31. Yvonne Lindqvist, "Dubbel konsekration"; Yvonne Lindqvist, "Translation Bibliomigration. The Case of French Caribbean Literature in Sweden", i *Target. International Journal for Translation Studies*. 2017 (under review).
32. James F. English, *The Economy of Prestige. Prizes, Awards and the Circulation of Cultural Value*, Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 2005, s. 54.
33. Yvonne Lindqvist, "Consecration Mechanisms. The Reconstruction of the Swedish Field of High Prestige Literary Translation During the 1980s and 1990s", i Michaela Wolf (red.), *Übersetzen – Translating – Traduire. Towards a "Social Turn"?*, Berlin: LIT Verlag, 2006.
34. Personlig e-postkorrespondens med Anders Hemming Baggefeldt på Bazar förlag 27 februari 2018.
35. www.bazarforlag.se (Sidan hämtad 26 februari 2018).
36. www.albertbonniersforlag.se (Sidan hämtad 26 februari 2018).
37. www.tranan.nu (Sidan hämtad 26 februari 2018).
38. Karin Alin är den enda avlidna svenska översättaren i materialet. En artikel om henne återfinns i *Svenskt översättarlexikon*, se Cecilia Schwartz, *Karin Alin 1892–1974*, http://www.oversattarlexikon.se/artiklar/Karin_Alin (Sidan hämtad 26 februari 2018).
39. Vazquez Díaz har också uppmärksammats internationellt, bland annat i Frankrike, där han fick Radio France International Juan Rulfo Award år 2007, ett pris som är resultatet av samverkan mellan de romanska språkens institutioner i Paris.
40. Planeta-priset (Premio Planeta) är ett spanskt litteraturpris som delas ut av förlaget Planeta till en roman skriven på spanska. Prisbeloppet för vinnaren är 601 000 euro, vilket är högst i världen för ett litteraturpris efter Nobelpriset. En andraprstagare, som får motta 150 250 euro, utses också. Förstapriset går oftast till en av förlaget Planetas egna författare. L'Ordre des Arts et des Lettres delas ut av franska staten och är en av de mest prestigefulla litterära utmärkelserna i Frankrike. Liberateur-priset delades under perioden 1987–2012 årligen ut på Frankfurts bokmässa till en författare från Afrika, Asien eller Latinamerika. Prissumman uppgick 2012 till 3000 euro. Valdéz Azorín-priset är ett spanskt litterärt pris om 69 000 euro som årligen delas ut av Alicantes kommun i samarbete med förlaget Planeta.
41. Faber and Faber Limited är ett oberoende förlag i Storbritannien som grundades 1929, med filial i USA och är idag en medlem av Macmillan Group. Faber har bland andra publicerat tolv Nobelpristagare och sex Bookerpris-vinnare.

42. NEA står för National Endowment for the Arts och är en federal myndighet som ger stipendier och understöd till kultur-utövare i USA. Sedan 2016 gör NEA en stor satsning på skönlitterär översättning.
43. Voices of Our Nation Workshops är en kulturförening som grundades av Junot Díaz 1999 och som bland annat organiserar sommarkurser i litterär gestaltning för afro-amerikaner.
44. *Drown* utgavs på Bonniers förlag 1998 under titeln *Sjunk*, i översättning av Thomas Andersson. Novellsamlingen *This is How You Lose Her* från 2012 översattes till svenska 2013 under titeln *Det är så du förlorar henne*, i översättning av Niclas Hval. Den svenska översättningen innehåller också novellerna från debutsamlingen *Sjunk*, som därmed publicerats två gånger i Sverige.
45. Årets översättning är ett pris som delas ut årligen av översättarsektionen på Sveriges Författarförbund och gäller det föregående årets utgivning på allmänlitterära förlag. Prissumman är på 75 000 svenska kronor. Hedersnämnda kandidater erhåller 10 000 svenska kronor.
46. Yvonne Lindqvist, "The Scandinavian Literary Translation Field from a Global Point of View", s. 182f.
47. Undantaget utgörs av författaren Senel Paz' roman *El lobo, el bosque y el hombre nuevo*, som gavs ut på Kuba 1990 av Edición Homenaje del Ministerio de Cultura. Romanen är mer känd under titeln *Jordgubbar och choklad* efter en filmatisering. Romanen kom ut i Sverige på Carlsson förlag 1994 i Eva Sjöbloms översättning och i Storbritannien på Blomsbury Publishing i Peter R. Bushs översättning 1995. Undantaget från mönstret kan förklaras av att Eva Sjöblom själv approacherade Carlsson förlag för översättning från spanska och därmed satte mer gängse konsekraionsprocesser ur spel, vilket framgår av personlig e-korrespondens med Sjöblom den 3 november 2017.
48. Pierre Bourdieu, *The Field of Cultural Production*, s. 216f.
49. Pierre Bourdieu, *Kultur och kritik*, i översättning av Johan Stiernma, Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 1991, s. 68–72.
50. Våren 2010 mottog Cecilia Samartín pris för bästa roman för *Salvadoreña* när The International Latino Book Award delades ut på bokmässan i New York. Vinnaren utses bland författare med latinamerikansk bakgrund bosatta i USA.
51. Kerstin Johansson, "Tunnare än röken från en Havannacigarr", i *Helsingborgs Dagblad*, den 21 mars 2011.
52. [www.http://iran.nu](http://iran.nu) (Sidan hämtad 29 mars 2018)
53. Pierre Bourdieu, *Kultursociologiska texter*, i översättning av Donald Broady och Mikael Palme, Stockholm: Salamander, 1986, s. 201f.
54. Information enligt personlig e-postkorrespondens med Jesper Söderström, Direktör för Sveriges Författarfond 28 mars 2018.
55. Yvonne Lindqvist, "Consecration Mechanisms", s. 70.

SUMMARY

Bibliomigration from Periphery to Semi-Periphery. About Contemporary Spanish Caribbean Literature in Swedish Translation

The aim of this article is threefold: firstly to describe the bibliomigration patterns of contemporary Spanish Caribbean literature to Sweden, secondly to test the Double Consecration Hypothesis, and thirdly to discuss the importance of translation in relation to World Literature. The material studied consists of 25 novels written by 15 Spanish Caribbean authors from Cuba, Puerto Rico and the Dominican Republic translated into Swedish during the period 1990–2015. The consecration processes of the involved cosmopolitan intermediaries in the study are reconstructed in order to map out the bibliomigration.

It was brought to light that the Spanish literary consecration culture is pluri-centric and the Anglo-American duo-centric, which ultimately affects the bibliomigration patterns to Sweden. Three patterns were discovered: One for Spanish Caribbean authors who write in Spanish, one for Spanish Caribbean authors writing in English and one for literature written in Spanish, published in Spanish in Sweden and then translated into Swedish. In the first case nine out of the novels verified the Double Consecration Hypothesis. Hence it seems that Spanish Caribbean literature written in Spanish has to be consecrated primarily within the Spanish colonial and postcolonial literary centers and then within the American and British consecration centers in order to be selected for translation into Swedish. In the second case ten out of the 25 Spanish Caribbean novels were written in English, and thus not in need for double consecration to reach Sweden. In the last pattern consecration is local rather than cosmopolitan. The three patterns discovered can be described as three different forms of vernacularizing translation.

Keywords: bibliomigration, translation, Double Consecration Hypothesis, Spanish Caribbean literature, Swedish literature, vernacularizing translation